

TIDINGE VAN DIE GOUDE

ISBN: 0168-0498

Mededelingenblad Oudheidkundige Kring "Die Goude"

Jaargang 3, nr. 4.

September 1985.

Redactie: mevr. H.A. van Dolder-te Wit, M. van Hoogstraten, Ing. A.J.M. Houdijk, M.G.C.J. de Jong.

Redactie-adres: Lage Gouwe 20-22, 2801 LG GOUDA.

Secretariaat: Zoutmanstraat 64, 2806 XD GOUDA.
(tel. 01820-16943). Penningmeester: G.C. van Vliet,
postrek.nr. 397093, t.n.v. 'Die Goude', Gouda.
(tel. 01820-13166).

'Die Goude'-lezing

Het onderwerp 'Die Goude'-excursie en -lezing verdient ieders aandacht. Met nadruk vraagt het bestuur aan de leden om onderstaande data vrij te houden en aan te kruisen in de agenda. Het excursie-doel en het onderwerp van de lezingen zijn zo gekozen, dat deelneming en bijwonen zeker de moeite waard is!

EXCURSIE op zaterdag 12 oktober a.s.: Amerongen/Rheden

De najaarsexcursie gaat ditmaal naar het Slot Amerongen, welks geschiedenis terug gaat tot in de middeleeuwen. Na het afbranden in 1672 door het toedoen van de Fransen werd deze voorname ridderhofstad gebouwd naar plannen van Maurits Post, zoon van de beroemde Pieter Post, architect van de Oranjes en ontwerper van de Waag te Gouda. Na een kopje koffie zullen we daar worden rondgeleid en zal er ons veel worden verteld, niet alleen over de roemruchte historie maar ook over de vele fraaie en interessante voorwerpen, die deel uitmaken van de inrichting. Na dit zo prachtig gelegen kasteel met fraaie tuinen gaat het naar de Cumerakerk in Rheden, waarvan de laat-gotische toren één der fraaiste van ons land is en verwant aan de Domtoren van Utrecht en de sierlijke toren van Amersfoort. Ook hier een rondleiding. Deze twee monumenten zullen de hoofdmoot van onze excursie vormen. Echter niet minder interessant is de tocht er heen door het unieke Zuidhollands-Utrechtse grensgebied, zo vaak de twistappel tussen de graven van Holland en de bisschoppen van Utrecht. Hoe we rijden? een vraagteken...

De weg terug wordt een verrassing op zich, daar deze zal gaan via allerlei dorpjes en stadjes die, ofschoon zó in het centrum van Nederland gelegen, wij eigenlijk geen van allen kennen. Het enige, dat wij hier willen mededelen, is dat wij dwars door de Betuwe zullen gaan. Laat dit voor ieder een verrassing zijn! Aan natuur- en cultuurmonumenten zal het u dus deze dag niet ontbreken.

Gaarne wekken wij u op zich middels bijgevoegd aanmeldingsformulier per omgaande op te geven. De tocht zal dit keer maar één maal worden gereden, dus wie het eerst komt... Kosten van deelneming f 49.50 per persoon. Hierin is begrepen de bustocht, fooi chauffeur, rondleidingen, lunch in Rhenen, koffie in Amerongen, dus alles, behalve uw kopje thee 's middags. Sluitingsdatum inschrijving is 25 september a.s. Vertrek: zaterdag 12 oktober a.s. om 7.30 uur vanaf het station, stadszijde. Zonder ons tegenbericht hopen wij u daar precies op tijd te mogen begroeten. Uw thuiskomst is ca. 17.30 uur.

M. van Hoogstraten (excursieleider)

MAANDAG 4 NOVEMBER 1985

Prof. dr. H. v.d. Linden houdt op maandag 4 november 1985 voor leden en introducees van de Oudheidkundige Kring 'Die Goude' een lezing met dia's over landschappelijke ontwikkelingen rond Gouda. De lezing heeft plaats in gebouw 'Brandpunt' aan de Turfmarkt te Gouda en begint precies om 's avonds 8 uur. Het onderwerp van deze zeer interessante lezing: 'De middeleeuwse ontginningen in de Hollandse en Utrechtse laagvlakten'.

VOORJAARS-EXCURSIE IN EIGEN OMGEVING

Op 20 mei en 1 juni jl. werden er excursies gehouden, die door een oer-Hollands landschap voerden van polderland, dijken, water en molens. Op de hem eigen wijze vertelde de excursieleider, de heer M. van Hoogstraten, over vele markante punten in het landschap. Tevens werd uitgebreid aandacht besteed aan bijzondere typen boerderijen en ook aan de molens en hun functie in de waterhuishouding. Ofschoon de rondrit, die begon en eindigde in Alblasterdam, slechts 90 kilometer lang was, duurde de excursie een hele dag, waaruit duidelijk blijkt dat er veel te zien en toe te lichten was. De deelnemers waren unaniem van mening dat het bekende landschap nog vele verrassingen had te bieden.

MARKT-ACTIE TEN BEHOEVE VAN HET FILMFONDS

Zaterdag 17 augustus jl. was de Oudheidkundige Kring 'Die Goude' met een kraampje op de warenmarkt vertegenwoordigd. Bestuursleden mevrouw H.A. van Dolder, G.C. van Vliet en M.G.C.J. de Jong brachten vele oude spullen aan de man - die tevoren door leden van onze Kring en sympathisanten beschikbaar waren gesteld - daartoe opgewekt door een artikel in de Goudsche Courant. Vooral onze leden mej. A. van Dijk en dr. E. Grendel hadden op genereuze wijze bijgedragen, evenals vele anderen. Niettegenstaande het slechte weer kon de marktdag worden afgesloten met het verheugende positieve saldo van ruim 850 gulden. Dit geld is speciaal bestemd voor het zogeheten FILMFONDS van de Kring - dat is opgericht voor de verwerving van oude Goudse films en het vertonen daarvan. Inmiddels is van de opbrengst een nieuwe aanwinst aangekocht: een authentieke film van de inhuldiging van burgemeester Martens op 2 mei 1927 - een rolprent van bijna 60 jaar oud, die nog in perfecte staat is. Tezamen met andere oude films wordt dit exemplaar door ons voor het nageslacht bewaard en veilig gesteld.

IN HET KORT

Stadsplattegronden van Gouda en gewestelijke en regionale kaarten van Gouda en omgeving maken deel uit van de inhoud van het onlangs verschenen boekwerk 'HOLLAND IN KAART EN PRENT'. Het boek is een uitgave van Fibula- van Dishoeck (postbus 185, 1380 AD WEESP) en is in de boekhandel verkrijgbaar voor een prijs van f 125,-. De auteur is drs. J.E.A. Boomgaard. Omvang 150 pagina's, formaat 30 x 38 cm. Illustraties: 100, waarvan meer dan de helft in vierkleurendruk.

DIRK VOLKERTSZ. COORNHERT- overl. te Gouda 29 okt. 1590

Bij de lokalisering van het sterfhuys van Dirk Volkertsz. Coornhert is men indertijd uitgegaan van een zinsnede, voorkomend in een 17de eeuwse kopie van zijn gedrukte brievenboek. 'Angaende mijn woonen hier te Gouda op d'Oostzijde van de Haven in de Braesem'. Helaas is deze brief niet gedateerd. Een huis van die naam is in de Goudse archivalia daar niet te vinden. Het cohier van de 50ste penning uit 1590 vermeldt wel op de Oosthaven: 'Claes Thomasz Braessem 10 gulden' (oud arch. 606 fol. 7). Deze heeft zijn huis in 1610 verkocht. Daar huizen toen vaak naar hun eigenaars werden genoemd, of omgekeerd, meende prof. dr. B. Becker dat dit het huis was, waar Coornhert zijn laatste twee levensjaren had gewoond.

Volgens een onderzoek, verricht door de gemeentelijke archiefdienst, zou dit in een gedeelte van het huidige pand Oosthaven 51 geweest zijn. Ter gelegenheid van de 350ste sterfdag van de grote humanist werd aan de beeldhouwer Theo van Reyn opgedragen een gevelsteen te maken. De steen werd 2 november 1940 onthuld.

In 1954 kwam G.C. Helbers, destijds directeur van de Goudse musea, tot een andere oplossing. Het bovengenoemde cohier van de 50ste penning uit 1590 vermeldt op fol. 3 verso: 'Dirck Volckertsz huyert van Arien Jansz 5 gulden 10 stuyvers'. Daar familienamen toen nog zelden gebruikt werden, en er in die tijd geen andere Dirk Volkertsz. in Gouda te vinden is (behalve een bruidegom, die in 1629 wordt vermeld als jongeman, wonende op de Turfmarkt), is het zeer waarschijnlijk dat dit het huis was, waarin Coornhert enkele maanden later is gestorven. Uit het cohier blijkt, dat het huis stond tussen de Molenwerf en de Lange Noodgodstraat, namelijk het zesde huis vanaf de Molenwerf en het 17de vanaf de Lange Noodgodstraat. Volgens deze nummering zouden wij dan terecht komen in het gebouw van sociëteit 'De Reünie', dat dan in 1590 uit twee panden zou hebben bestaan. Een onderzoek van het oud kadaster, uitgevoerd door ondergetekende, bracht aan het licht dat 'De Reünie' toen uit drie percelen bestond, terwijl een pand bij het huis 'De Haven' na 1590 werd gesplitst in twee huizen. Coornhert zou dus overleden zijn in het middelste huis van 'De Reünie'.

De ontdekking van Helbers leidde tot een actie van enkele leden van de sociëteit. In het geheim werd in november 1954, 's nachts, een afgietsel gemaakt van de gevelsteen.

Deze kopie werd daarna in de gevel van 'De Reünie' aangebracht. De weduwe van beeldhouwer Van Reyn dreigde met gerechtelijke stappen, in verband met aantasting van auteursrechten. De gemeenteraad van Gouda was in haar zitting unaniem van oordeel dat het afgietsel aan het oog moest worden onttrokken, hetgeen geschiedde. Maar daarmee was de polemiek over deze zaak nog niet verstomd. De burgemeester heeft tenslotte aan de toenmalige gemeente-archivaris drs. J. Taal gevraagd zijn oordeel over deze kwestie uit te spreken. In zijn antwoord d.d. 25 juni 1956 schreef deze, dat er voor beide opvattingen iets te zeggen viel en dat het heel goed mogelijk was dat Coornhert, toen hij zich in 1588 in Gouda vestigde, voorlopig zijn intrek nam bij Claes Thomasz. Braessem, maar later zelfstandig ging wonen en een huisje huurde van Arien Jansz., waarin hij overleed.

Een hernieuwd onderzoek naar de lokalisering van het huis van Claes Thomasz. Braessem, bracht aan het licht, dat dit de zuidelijke helft is van Oosthaven 52 (vroeger de Henriëtte Hoffman-stichting). Zo'n onderzoek is vrij simpel over de periode 1610-1810, dankzij de registers van de verponding (onroerend goedbelasting). De periode 1811-1832 kan zonder veel moeite worden overbrugd. Daarna moet men de bevolkingsregisters en het kadaster raadplegen en daar kon het gemeente-archief in 1940 nog niet over beschikken. Zelfs voor hen, die hardnekkig in de 'Braesem-hypothese' blijven geloven, zit de steen dus op de verkeerde plaats (...). Een reden temeer om hem daar weg te halen. En dan lijkt mij plaatsing in het middenstuk van 'De Reünie' het meest voor de hand liggend.

dr. C.J. Matthijs

GOUDA, IN FOTO'S

Bij uitgeverij Tony J. Duits Print Production te Gouda is onlangs verschenen het boek Gouda, in foto's - met 150 foto's in kleur en zwart/wit van de hand van Goudsche Courant-fotograaf Martin Droog. De tekst is van onze vicevoorzitter M.G.C.J. de Jong, en staat afgedrukt in het Nederlands, Frans, Duits en Engels. Dat geldt voor de historische inleiding, de fotobijschriften en voor het voorwoord van burgemeester drs. K.F. Broekens. Het boek kost f 25,- en is verkrijgbaar via de Goudse boekhandel en via penningmeester G.C. van Vliet.

MIDDELEEUEWSE GOUDSE HANDSCHRIFTEN in niet-Goudse bibliotheken

Dat in het middeleeuwse Gouda handschriften zijn geschreven, staat buiten kijf. Er moeten er in de 15de eeuwse kloosters honderden zijn geweest: een inventaris uit ca. 1454 van het Margarethaconvent, die alleen maar de Latijnse handschriften vermeldt, telt al 83 nummers! De meeste van die honderden handschriften zijn in de loop der tijd verloren gegaan. En van de bewaard gebleven handschriften zullen er vele zijn, die niet als Gouds te herkennen zijn, omdat ze geen enkel identificatiekenmerk hebben. Toch zijn er nog enkele bewaard gebleven, die wel als Gouds zijn aan te merken. Niet alleen in de Librije, die thans deel uitmaakt van het gemeente-archief, maar ook elders bevinden zich handschriften die ooit in bezit zijn geweest van Goudse kloosters. Vooruit lopend op een meer uitvoerige catalogus van handschriften, die zich thans in de Librije bevinden (ter ver-

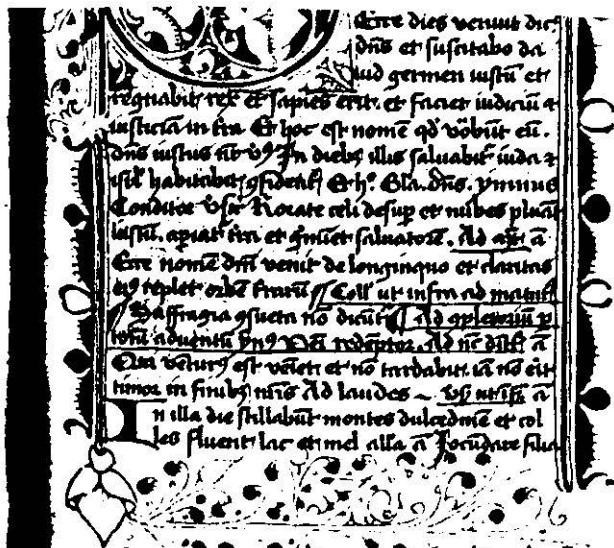
vanging van de zeer slechte, slordige en onvolledige catalogus, die pater Dalm. van Heel in 1949 publiceerde) en waarin tevens een bijlage zal worden vervat van de mij bekende handschriften die elders worden bewaard, volgt hier een beknopte lijst van de zich buiten Gouda bevindende handschriften. Hierin vermeld ik eerst de huidige bewaarplaats, de bibliotheek en de signatuur, vervolgens de inhoud en de tijd van vervaardiging en tenslotte uit welk klooster het handschrift afkomstig is. Beknoptheidshalve moet ik voor een materiële beschrijving en verdere - soms uitermate belangwekkende - bijzonderheden verwijzen naar de te zijner tijd te verschijnen catalogus.

1. Amsterdam, Univ. Bibl. I F 26/Brevarium (1e helft 15e Eeuw)/Collatiehuis.
2. Berlijn, Preuss. Staatsbibl. Th.lat.8° .10/Teksten van HH. Augustinus en Bernardus (15e/16e Eeuw)/Klooster Stein.
3. Gent, Univ. Bibl. 3572/Psalterium (15e Eeuw)/Margarethaklooster.
4. Glasgow, Univ. Bibl. Hunt. T.4.3./Beda Venerabilis Historia Ecclesiastica (1515)/Collatiehuis.
5. 's-Gravenhage, Kon. Bibl. 71 J 67/Diurnale per totum annum (1448)/Klooster Stein.
6. 's-Gravenhage, Kon. Bibl. 129 G 4/Jan van Ruusbroec, Vanden gheesteliken Tabernakel (1460)/Margarethaconvent.
7. 's-Gravenhage, Kon. Bibl. 133 F 29/Sermoenen (15e Eeuw) Mariaconvent.
8. 's-Gravenhage, Kon. Bibl. 135 H 45/Missaal (3e kwart 15e Eeuw)/Minderbroederklooster.
9. 's-Gravenhage, Kon. Bibl. KA xxxii/Gedeelte Oude Testament: Jesaja, Jeremia, Klaagliederen (ca. 1445)/Margarethaconvent (hoort bij nr. 20).
10. Hamburg, Staats- u. Univ. bibl. Th. 1728/Leven en legenden van St. Franciscus en St. Elizabeth (medio 15e Eeuw)/Catharina en Elizabethconvent.
11. Hamburg, Staats- u. Univ. bibl. Th. 2173/(Inhoud onbekend) (1503)/Klooster Stein.
12. Kopenhagen, Kon. Bibl. Gl.kgs.S. 175 fol./Distinctiones exemplorum novi et veteris testamenti; Conr. Eberbachensis, Liber de illustribus viris ordinis cystericiensis (15e Eeuw)/Collatiehuis.
13. Laren, privébezit/Leven van St. Catharina en Van sinte katharina translacie (1e helft 15e Eeuw en laatste kwart 15e Eeuw)/Margarethaconvent.

14. Leiden, Univ. Bibl. BPL 166/Guidonis de Laudano, Summo de administratione de septem Sacramentorum; Liber de officiis Sacerdotum; Summula de Interdicto (1420 - 1423)/Collatiehuis.
15. Leiden, Univ. Bibl. BPL 223/Joh. Chrysostomus, Homiliae & Laudibus beati Pauli (15e Eeuw)/Onbekend klooster.
16. Leiden, Univ. Bibl. Ltk 318/Sermoenen (1476)/Birgittinessen-convent.
17. Leiden, Univ. Bibl. Ltk 341/Der Maechden spiegel (medio 15e Eeuw)/Catharina en Elizabethconvent.
18. Leiden, Univ. Bibl. Ltk 1666/H. Bernardus, Prekel der Minnen (15e/16e Eeuw)/Margarethaconvent.
19. Londen, British Libr. Add. 22562/Vitae Patrum & Verba Seniorum (1449)/Margarethaconvent.
20. München, Bayer, Staatsbibl. Germ. 5150-51/Gedeelte Oude Testament (2 bdn) Bd. 1: Genesis en Exodus; bd. 2: Leviticus t/m Ruth (1445 en ca 1445) Margarethaconvent (hoort bij nr. 9).
21. Utrecht, Univ. Bibl. 5 E 6/Gedeelte Oude Testament: Spreuken, Prediker, Hooglied, Wijsheid, Jesus Syrach (laatste kwart 15e Eeuw)/Mariaconvent.
22. Utrecht, Univ. Bibl. 6N 2/Bartholomeus de Pisis, De confirmate vitae B. Fransisci ad vitam Jhesu Christi e.a. teksten betreffende de Minderbroeders (1503, 1504 en circa 1504)/Minderbroederklooster.
23. Utrecht, Univ. Bibl. 7 N 25/Leven der Vaderen boek II en III (1417) 'Maria-Magdalenaconvent (echter geschreven in klooster Vredendael bij Utrecht.

Drs. J.E.W. Klein

cunctis est ore tibi conso-
 e deuotissimo possim? omi
 ab laudes solvere. An tu te
 mo qd' eridem colim? alpha
 vms te lauder omis spirit?
 ni sic memento laus eius vni
 s sit sancto spiritui timo et
 illa. A. an. E. N. . . .
 vna laudabilis et vnitatis
 bilis i simplin substanc
 et iternita. Tu v. ciuitas
 tas. tu pax et misericordias
 i pacis deae pollicis ppa
 ma supplum i te pie fi
 xtege sordes metru. sz.
 i paup. Da gan. p.
 us. dif. luff vi. as. pa. fe.
 Laud.

HEE ANDERE GEZICHT VAN GOUDA (6)

In deze periodiek gepubliceerde afbeeldingen van minder bekende historische Goudse stadsgezichten ditmaal een onbekend stukje Gouda - mogelijk een blik op Achter de Vismarkt, gezien vanaf de Lage Gouwe.

Deze afbeelding is ontleend aan het titelblad van een 'Ordre op het vullen en ontsteecken der Lantaernen, het getal derzelve, zoals die in 13 quartieren hier nae te vinden zijn, opgenomen Anno 1778'.

Th. de Jong.